

Sosialdemo- kratiskt Europa

Oddagrein

SO hendi tað, sum flestu eygleiðarar høvdu roknað við, nevniliga at sosialdemokratarnir - eftir 16 ára oyðimarkagongd - vunnið valdið í Týskalandi. Valið sunnudagin gjørdist ein stórsigur fyri javnaðarflokkinn við Gerhard Schröder á odda. Helmut Kohl, sum hevur sitið við styrksval seinastu 16 árin, mátti lúta saman við kristiliga konservativa flokki sínum og samstarvsflokkinum, teimum friu demokratunum. Vinnarar gjørdust umframt sosialdemokratarnir, eisini teir grønu. Harafturat komu fyrrverandi kommunistarnir eisini trygt inn í nýggja tingið.

VIÐ hesum sosialdemokratiska valsgrinunum hava flestu av londunum í Europa stjórnir undir javnaðarleiðslu. Í ES eru bert umleið tvey lond, sum ikki hava javnaðarstjórnir. Fyri bert at nevna nokkur, sum nú verða stýrd av javnaðarstjórnunum, so eru hesi umframt Týskland, eisini Frakland, Bretland, Írland, Portugal, Danmark, Svøríki og Finland.

INGIN ivi er um, at valið í Týskalandi fer at ávirka gongdina í Europa, nú farið verður inn í eina nýggja öld. Nýggi týski leiðarin hevur sagt frá, at politikurinn flokkur hansara fer at reka fer at hava eitt meira menniskjansligt andlit, og við hesum sipar hann m.a. til, at størri dentur fer at verða lagdur á sosialmál.

STÓRA kúvendingin í týskum politikki hendir bert stutt eftir, at bæði Bretland og Frakland hava fingið sosialdemokratiskar stjórnir. Eins og í Týskalandi, so hava javnaðarmennirnir í Bretlandi eisini sitið undan fyri alla ávirkan í nærum 20 ár.

HÓAST týska valúrslitið ikki her og nú fer at fáa nakrar avleiðingar fyri eitt nú okkum í Føroyum, so er greitt, at eisini vit sum frálíðir fara at merkja til tað stjórnskipandi, sum hendir og annars fer fram um stóran part av Europa. Eftir okkara tykki er tað spell, at ikki javnaðarflokkurin í Føroyum eisini er við til at mynda okkara stýri, tí við einum javnaðarflokki í landsstýrinum hevði tað helst verið lættari at koma á tal við mongu javnaðarstjórnirum í Europa. Tað er nevniliga einki dulsmál, at nettup sosialdemokratiskir flokkar bæði hugsjónarliga og eisini í praksis gera meira burtur úr enn aðrir flokkar at samstarva tvørtur um landamark.

EFTIR okkara tykki er valsgrinur hjá týska javnaðarflokkinum kærkomin. Heimurin hevur brúk fyri flokkum, sum bera demokratisku sosialismuna í sínum skjóldri. Eitt sterkt sosialdemokratiskt Europa er eisini besta tryggin fyri heimsríðinum, tí nettup ein týðandi fortreyt fyri at forða fyri kríggi er størri samvinna, rættvisari býti á samfelagságóðunum, ein betri skúlagongd fyri øll uttan mun til støtt, rasu ella átrúnað og sum heild sosialur hugsunarháttur og virðing hvør fyri øðrum. Einaræðini kring heim og eisini sosiala slagsíðan í einum av heimsins ríkastu londum, USA, eru júst nakað, sum eitt sosialdemokratiskt Europa kann bróta niður. Tey fá tæku og úpplýstu í USA og í tríðja heiminum annars hava brúk fyri einum sosialdemokratiskum Europa. Hetta er best fært fyri at fáa stjórnir at rakna við og gera nakað við teir sosiala skeivleikarnar, ið ráða. Eisini kann hetta geva ST størri undirteku og stuðul. Latið okkum fegnast um valúrslitið í Týskalandi.

Sosialurín

Viðmerking:

At rópa veruleikan burtur

Atfinningar og kritisk eygu eru alneyðug í samfelagnum og í politikki. Ikki minst tá vit viðgera ætlanirnar hjá landsstýrissamgonguni um at skipa Føroyar sum land við fullveldi. Tí fegnast eg, tá orðaskifti er í fjølmiðlunum um málið. Men fyrsta treytin fyri einum góðum orðaskifti er, at tú lurtar eftir ætlanunum og grundgevingunum hjá hinum partinum og ikki roynir at reka hann í ein bás, sum tú sjálvur hevur sett upp. Tað er jú lætt at leggja fólk undir at vilja gera bæði líkt og ólíkt og síðani finnast at tí, sum tú sigur at tey vilja. Tíverri haldi eg, at fleiri viðmerkingar hava borið brá av hesum seinastu vikurnar. Bæði Gordon Eidesgaard, búskaparfrøðingur, og Jóannes Eidesgaard, formaður Javnaðarflokksins, hava viðgjørt ætlanirnar hjá landsstýrinum í Sosialinum - og eftir mínum tykki eftir heilt skeivum fortreytum.

Ongin vil kubbba og kvetta
Landsstýrissamgongan verður framvegis lögð undir at leypa á bláman ella at kvetta, kubbba og bróta niður.

Gordon Eidesgaard sigur seg úttala seg sum búskaparfrøðingur. Kortini eru ongar búskaparligar grundgevingar og metingar at síggja, men bert tos um kubbba og kvetting. Hví ikki heldur viðgera búskaparliga týðningin av flokkinum og møguleikan at klára okkum uttan? Hví ikki heldur sum búskaparfrøðingur vísa á, hvussu vit skapa størri inntøku og ein tryggri búskap?

Jóannes Eidesgaard hevur almennakunninggjørt sína røðu til danska Javnaðarflokkinn, ið jú sum kunnugt er stjórnarflokkur. Har leggur hann ein boðskap fram um, at landsstýrið er í ferð við at leypa framav. Hetta er sera harmiligt, tí tað skadar bert samráðingarstøðu okkara og gevur danskum politikarum og almennninginum eina skeiva mynd av støðuni og ætlanum landsstýrisins. Eg dugi ikki at síggja, hvussu hetta kann gagna føroyska samfelagnum á nakran hátt.

Tað tykist tíverri soleiðis, at nú skal bara rópast so hart sum gjørligt við gomlum rakstrarrøpum, so veruleikin druknar í óljóðinum.

Hvat merkir fullveldi?

Men veruleikin er hesin: Landsstýrið hevur eina skipaða ætlan móti fullveldi, sum byggir á lyklarorðini um neyva fyrrreiking,

upplýsing og demokratiska viðgerð.

Spurningurin um suverenitet - fullveldi - er sum so ógvuliga einfaldur. Tað snýr seg um, hvør hevur evsta valdið yvir Føroyum og harvið evstu ábyrgdina. Í løtuni liggur suvereniteturin yvir Føroyum hjá danska fólkinum og hjá danskum myndugleikum. Tað er hetta sum er staðfest í dansku grundlógini og hetta er okkara ríkisráttarlaga støða í dag.

Uppskotið hjá landsstýrinum snýr seg um broyta ríkisráttarlaga støðu okkara soleiðis, at vit fáa staðfest, at føroyska fólkið og føroyskir myndugleikar hava suverenitetin - t.v.s. fullt vald og fulla ábyrgd - yvir Føroyum, og at hetta verður altjóða viðurkent.

Hvussu fara vit fram?

Hetta skal gerast í einum sáttmála við Danmark um felagslík og samstarv - altso einum sáttmála millum tveir javntsettir, suverénar partar. Á hesum grundarlagi kunnu vit samstarva við Danmark og onnur lond og taka lut sum sjálvstøðug tjóð í heimssamfelagnum.

- Vit skjøta upp at varðveita nokur felagslík við Danmark: kongshúsið, gjaldoyrað og eina skipan har føroyskir og danskir ríkisborgara hava javnbjóðis ríkisborgararættindi hvør hjá øðrum.

- Vit gera avtalur um skiftisskipanir, so vit sjálvi umsita rættarskipanina, uttanríkispolitikkinn og onnur øki, sum danir umsita í dag.

- Vit gera avtalur við danir og onnur lond um samstarv á øðrum økjum: Í útbúgvingarmálum, heilsumálum, rættarmálum og uttanríkis-málum.

- Vit gera avtalur um eina skiftistíð fyri at minka blokkstuðulin burtur yvir eitt áramál, so vit fáa eina tillagingartíð at menna nýggjar inntøkmøguleikar, at endurskoða føroyska samfelagið og byggja tað upp eftir føroyskum tørvi og loysnum.

Tann demokratiska leiðin
Bæði løgtingið og danskir myndugleikar skulu sjálvsagt góðkenna ein nýggjan sáttmála og hann skal eisini til fólkaatkvøðu í Føroyum. Sumleiðis skal uppskotið til føroyska grundlóg gerast, og hon skal eisini til fólkaatkvøðu, tá løgtingið hevur samtykt hana.

Landsstýrið ger neyvar fyrrreikingar, har allar avleiðingar verða lýstar og útgreinaðar, og lýst verður

hvørji krøv vit mugu seta okkum fyri at umsita samfelagið sjálvi.

Talan er sostatt um eina skipaða gongd, har løgtingið viðger allar ætlanir, og har føroyska fólkið fær eitt neyvt grundarlag fyri at taka støðu til broytingarnar.

8 spurningar

Fullveldi snýr seg um grundleggjandi fólkaræði og ábyrgd. Tí haldi eg vit eiga at venda teimum vanligu spurningunum við og spyrja:

- Hví skulu føroyingar ikki hava alla ábyrgd og fullt vald á landinum?

- Hví er tað ikki tað fólkið, sum býr og virkar her, ið skal taka støðu til framtíðina hjá landinum?

- Hví skulu føroyingar ikki á demokratiskan hátt sleppa at avgera sína egnu stjórnarskipan - at gera sína egnu grundlóg?

- Hví skal tað ikki vera ábyrgdin hjá okkum øllum í felag at gjalda fyri okkara eldru og okkara veiku og at gjalda fyri okkara útbúgvingarverk?

- Hví skulu vit gera hetta uppbytið - at danski skattgjaldrin tryggjar okkara vælferðarskipan, og at tað skal vera frekt at tosa um at taka ábyrgdina sjálvi í eini skipaðari og demokratiskari gongd?

- Hvørja trygd hava vit fyri, at Danmark vil gjalda til føroyska samfelagið framtíð?

- Hví skulu vit ikki samstarva betur við Danmark framtíð, um vit verða javntsettir partar og vilja minka blokkstuðulin burtur?

- Og um tað ikki hevur týðning at hava fullveldi, hví er tað so týðningarmikið at Danmark hevur tað?

Byrjan til framtíðina

At fara undir at skipa Føroyar sum fullveldi er ikki ein spurningur um at enda nakra søgu. Tað er ein spurningur um at byrja eina søgu og at seta nakað í verk. Tað er ein spurningur um at



Hogni Hoydal,
landsstýrismaður

seta sær nokur felags mál og samskipa arbeiðið í hesum landinum útfra egnum fortreytum. Tað er ein spurningur um at skapa eitt betri og meira rættvíst samfelag og at skapa eitt sjálvberandi samfelag.

Tað arbeiðið er ikki liðugt, hóast vit vinna á mál í tí formliga partinum við einum nýggjum sáttmála við Danmark og vit fáa eina grundlóg. Tað arbeiðið skal byrja nú og halda fram undir nýggjum kørnum og nýggjum fortreytum. Har nýggir møguleikar mugu troystast. Har orkan verður brúkt til at loysa teir trupulleikar sum standa fyri framman, og ikki til innanhýsis stríð um, hvat ikki ber til og hvussu vit kunnu fáa danska samfelagið at loysa okkara trupulleikar.

Tí eiga vit - tvørturum flokksmørk - at kunna semjast um at leggja karmarnar um eitt sjálvstøðugt føroyskt samfelag. Eitt samfelag, har vit sjálvandi eisini fara at vera ósamd, um hvussu virðini skulu býst og samfelagið skal skipast, og har tør ymsu politisku hugsjónirnar fara at fáa rúmd. Men lat okkum í felag leggja karmin og ikki fara niður á Christiansborg at stríðast um framtíðina.

Hogni Hoydal
landsstýrismaður

Tøkk

Hjartaliga takki eg øllum, sum við vitjan, gávum, telegrammum, blómum, uppringingum og á annan hátt gleddu meg á 80 ára føðingar degnum 27. august og gjørdur mær dagin ógloymandi.

Heilsan
Hendrik Magnussen